

חולק על רבי אבהו שהיירד לשבת על כסא שנהב, לכבוד מצות הכנה לשבת, ואילו לדעת רב ענן יש ללבוש בערב שבת בגדים פחותים מבגדי השבת הנאים (הג' רא"מ הרוויץ), כדי שיהיה ניכר יותר כבוד השבת בלבשו בו בגדים נאים, שכבוד השבת אינו רק על ידי מעשה, אלא גם על ידי אי עשייה (מסילת ישרים טו).

מְהִירָךְ רִישָׁא זְכוּ, וממה שהאמוראים עצמם התעסקו בכך, לומדת הגמ' בקידושין (מא, א) את הכלל של 'מצוה בו יותר ממשלוחו', והכלל שמצוה שיכולה להיעשות על ידי אחרים לא מבטלים תורה עבודה אפילו לזמן מועט, נאמר על מצוה שאינה מוטלת על גופו, כגון גמילות חסדים, אך כבוד השבת היא כעין מצוה המוטלת על גופו, ולכן לא שלחו שליח לדאוג לכבוד השבת, אלא עסקו בו בגופם (שעה"צ רנ, ט, בביאור ראשון).

מְדַלֵּק שְׁרָנֵי, שהדליק נרות לכבוד השבת, ורב הונא לשיטתו שאמר לעיל (בג, ב) שהרגיל לנו זוכה לבנים תלמידי חכמים, ומשמע שהאיש אף הוא חייב במצות הדלקת הנר, וכמו שכתבו תוס' (שם ד"ה ה"ג חזא) שהיו רגילים בנרות, האיש והאשה (מהרש"א), או שבביתו של רב הונא הדליקו הרבה נרות לכבוד השבת, והוא הדליק כמה מהם בעצמו לכבוד השבת (מהרש"ל), או שהדליק כשהיה שרוי ללא אשה, או כשהיתה אשתו חולה או יולדת וכד' (יעב"ץ). ויש שפירש, שרב הונא הכין את הנרות של שבת, וכמבואר בתיקוני זוהר [מביאו הרעק"א במשניות (לעיל פ"ב מ"ו, ד"ה ובהדלקת הנר)], שהבעל יכין את הנרות, והאשה תדליק (שפת אמת חנוכה עמ' קמז, בשם הח"י הר"ם, וראה שמצד שזהו אף כוונת דברי תוס' ה"ל, והמהרש"ל כאן). ■ להלכה, אפילו יש לאדם כמה עבדים לשמשו, יתדלל להכין בעצמו דבר לצרכי שבת כדי לכבדה (ש"ע א"ח רג, א), וטוב שהאיש יכין את הנרות [כתיקוני זוהר] (משנ"ב רסג, ב).

אֲמִטוּיה לְגַבֵּי יוֹסֵף מוֹקֵר שְׂפֵי הָרְגִיל זְבִינָן, ובשעה כה מאוחרת של לפנות ערב, בודאי כבר היו ליוסף דגים מוכנים לשבת, אך קנה את הדג כדי שהדייגים בראותם שנושאו עם סחורה שלא מכורה, לא יתרושלו בערבי שבתות הבאים וימנעו לצוד דגים [וכשפתחו כדי למלחו שלא יתקלקל, מצא את המרגלית] (בן יהוידע).

פָּנַע בֵּיהּ הוּוּא סָכָא אֲמֵר מֵאן דִּיזִיף שְׁבָתָא פָּרְעִיהּ שְׁבָתָא, שלפעמים היה לוח עבד הוצאות שבת (הנרות הגרי"ש אלישיב).

עֶשֶׂר בְּשִׁבְלֵי שְׁתַּעֲשֵׂר, אין הכוונה שיעשר על מנת שיתעשר, שהרי אסור לנסות את ה', אלא שמגלה התורה כי סוף השכר לבוא (מאידי תענית ט, א). ויש סובר, שבפכילות הכתוב 'עשר תעשר', וכן אמר 'ובחנוני נא בזאת' (מלאכי ג, י), גילה לנו הכתוב שבמעשר מותר לנסותו, וכשנפרנס את משרתי ביתו יהיה לנו ברכה בממונו ולא נפסיד מִכֶּן (חנינון תנך, ומהרש"א שם. וראה גבורת ארי שם). ■ להלכה, מותר לנסות את ה' במצות מעשר (רמ"א י"ד רמז, ד).

שְׁבַבְכֶּל בְּמָה הֵן זֹכִינָן, שהרי מעשר דגן אין להם, ומכאן ראייה שגם מעשר כספים שיש להם, אינו מדין תורה, ואינו חובה כלל, ואינו בכלל 'עשר' – בשביל שתתעשר' (יעב"ץ). ויש מוכיח שהבטחה זו נאמרה אף על מעשר כספים, ושאל רבי את רבי ישמעאל ברבי יוסי, שבני ארץ ישראל זוכים לעושר גדול על ידי מעשר, וכמאמר הנתוב 'והירקותי לכם ברכה עד בלי דל', ואף בני בבל זוכים לעושר בגלל מעשר כספים שנותנים מממונם, אך לעושר גדול כבני ארץ ישראל במה הם זוכים, וענה לו שבזכות מעשר כספים בצירוף כבוד תלמידי חכמים, או כבוד שבת (קרבן נתנאל, שמבאר דקדוק לשון רש"י שכתב 'במה הן זוכים' – לעושר גדול כזה).

עֲבִידְנָא יוֹמָא סָכָא לְרַבְנָן – עשה יום טוב לתלמידים, שראש ישיבה היה (רש"י), ומכאן משמע שמצוה גדולה להשתתף ולשמוח בשמחת מסיים מסכת, שהרי אביי לא סיים, ולא רק שהשתתף בעצמו אלא גם היה מזמין אחרים לשמוח עמו [שהרי לא אמר 'עבידנא ליה יומא טובא', אלא 'לרבנן']. ומכאן נהגו כל ישראל לעשות סעודה בסיום מסכת, ולתת שבח והודיה למקום, ולפרסם שמוחתו שזכה לכך (ים של שלמה, פרק מרובה).

לֹא מְזַיְנָנָא רִישֵׁי אַבֵּי סְדֵיָא כְּמָה דְּלֹא מְהַפִּיכָנָא בְּזִכְוִתִּיהּ – איני מניח ראשי על הכר, עד שאראה אם יש בדבריו לזכותו (רש"י), ומכאן ראייה שמצוה להפך בזכותו של תלמיד חכם כל מה שיוכל, וכן להקדים דינו של הת"ח אפילו בא בסוף (ב"ב בביאור דברי הטור ח"מ טו, א ד"ה ומ"ש אבל, וד"ה ומ"ש להפך, וכן נפסק בש"ע שם, וראה שפת אמת כאן), ויש סובר, שכוונת דברי רבא, שאינו דוחה לראות דברי התלמיד חכם אלא מעיין בהם מיד [וכפי שמשמע מרש"י] (ב"ב שם, ומציין מקור אחר לדברי הטור להפך בזכות התלמיד חכם).

הֶחְבִּיב עָלַי גְּנוּפְאֵי, דרך צחות הוא (מאידי), או כפשוטו, שכיון שהוא כגופו לכן פסל עצמו לדון, אבל אם לא היה חביב עליו כגופו, אפילו אם אוהב את התלמיד חכם יותר מאת הבעל דין שכנגדו, אין די אהבה זו לקלקל את השורה ולפסול עצמו לדון [שאם לא כן, כל תלמיד חכם ועם הארץ הבאים לדין, יצטרך הדיין לפסול עצמו לדון] (צמח צדק ח"מ ו, ג).

אֲמֵר בּוֹאוּ וְנִצָּא לְקִרְאָת שְׁבַת הַמְלָכָה, לתלמידיו אמר כן (רמב"ם שבת ב, ב), והטעם שהיה יוצא מן העיר לקראת השבת, לא כי השבת מגיעה משם, אלא שזה גודלו של 'כח הצירוף', שעל ידי זה ירגיש שהוא מקבל פני השבת (דעת חכמה ומוסר א קל).

בּוֹאֵי כְלָה בּוֹאֵי כְלָה, מתוך חביבותו את השבת, כינה אותה כלה (רש"י). או משום שהשבת היא בת זוג שלא ישראל [כמבואר במדרש (בראשית רבה יא, ח)]. וכדרך חתן לצאת לקראת כלתו קודם החופה, כך יצא רבי כינא לקראתה. ואילו רבי ינאי היה עומד על מקומו, והמותין לשבת שתבוא אליו, כדרך כלה אחרי החופה, שיוצאת מבית אביה ונכנסת לבית בעלה, ולכן כפל 'בואי כלה' – מבית אביך, לחופה, 'בואי כלה' – לאחר החופה לבית בעלך (מהרש"א ב"ק לב, ב). ובזוהר הק' מובא לומר שלש פעמים 'בואי כלה', אך כיון שאת האחרונה יש לומר בלחש, לכן הגמ' הזכירה רק פעמיים (בן יהוידע, וראה שמבאר מה טעם שלש פעמים). ■ להלכה, ילבש בגדיו הנאים, וישמח בבואת שבת כיצא לקראת המלך וכיוצא לקראת חתן וכלה (ש"ע א"ח רסב, ג). ובקצת מקומות נהגים לצאת מבית הכנסת לעזרה, ואומרים 'בואו ונצא' וכו', ואנו נהגים להפך הפנים לצד מערב כשאומרים 'בואי בשלום' וכו', ולעשות דוגמא כמו שמקבל פני אדם גדול (משנ"ב שם, י).

הֵנָּה יְהִי אֲתַתְּקָא דְּשָׁנָא, לא לכבוד עצמו הכניס מושב יקר זה לבית התבשיל, אלא מפני שניכר כי היושב עליו הוא אדם גדול וחשוב, ובזה הגדיל את כבוד השבת, כאדם המשמש את המלך בבגדים יקרים, שיהיה כבוד למלך מצד יקר הבגדים (בן יהוידע).

וּמוֹשִׁיף נִרְאָה זְכוּ, שהפטור של זקן ואינו לפי כבודו הפטור קיום מצות עשה כשאינה לפי כבודו [ראה ברכות (יט, ב)], הוא כאשר לא ניכר שעושה מעשהו לשם מצוה [כגון השבת אבידה], אך כשניכר שעושה לשם מצוה, אדרבה, זהו כבודו (פמ"ג רג משב"ב). **לְבִישׁ גּוֹנְדָא** – בגד שחור, הלוודיע שהיום אינו כדאי להתנהג בחשיבות בלבישת בגדים נאים ולהיזהר מטינופם (רש"י). והוא